

JURYRAPPORT NRP GULDEN FENIKS 2015

Toen de inschrijftermijn voor NRP Gulden Feniks 2015 sloot, stond de teller op niet minder dan 111 inzendingen: een recordaantal. Uit al deze inzendingen koos de jury elf projecten uit voor nominatie. Vier in de categorie Renovatie, drie in de categorie Transformatie, eveneens drie voor Gebiedstransformatie en natuurlijk een winnaar voor Low Budget, High Impact.

Het grote aantal inzendingen geeft in de ogen van de jury zonder meer een positief signaal af. Het gegeven dat nieuwbouwactiviteiten onder invloed van de economische crisis al bijna zeven jaar nagenoeg stilliggen, weerhoudt de bouwsector en alle partijen waarmee zij samenwerkt er gelukkig niet van buitengewoon voortvarend nieuwe initiatieven te ontplooiën, om zo bestaande gebouwen en gebieden nieuw leven in te blazen.

Wat dit jaar bijzonder in het oog sprong, was het aantal projecten dat door initiatief van het individu tot stand kwam. Kennelijk hebben steeds meer mensen geen zin lijdzaam af te wachten tot ‘de marktpartijen’ de handschoen oppakken en gaan ze zelf aan de slag. Als dit een van de uitkomsten is van de roemruchte participatiemaatschappij, dan kan de jury daar niet anders dan positief over oordelen. Persoonlijke initiatieven van bevlogen mensen kunnen kennelijk vraagstukken oplossen waar professionals het antwoord schuldig op blijven en dat mag ‘de markt’ zich volgens de jury wel degelijk aantrekken.

Een aantal bijzondere bevestigden de innovatieve daadkracht van de sector. Een daarvan is Home with a Skin, de inzending van Prêt-à-Loger met als opdrachtgever de TU Delft, is een poging een duurzame en betaalbare oplossing te bieden voor de bestaande rijtjeswoningen in Nederland. Met oplossingen die niet alleen klimaattechnische verbeteringen leveren, maar juist ook de wenselijkheid voor een bewoner vergroten, wil dit initiatief de vraag naar duurzame renovaties versnellen en een verschil maken voor de toekomst. De woning wordt energieneutraal gemaakt door een zogenaamde tweede huid. Daarnaast biedt deze schil extra ruimte en verbetert daarmee de kwaliteit van de woning. De Prêt-à-Loger renovatie pakt rijtjeswoningen aan van rond de jaren ‘60 waarvan er alleen in Nederland al 1,4 miljoen zijn. De tweede huid bestaat uit een toolbox met daarin verschillende energie-efficiënte maatregelen, van passieve strategieën tot productie via hernieuwbare energiebronnen. Met een EPC van – 0,6 wordt de toekomstige eis van 0,0 ruimschoots gehaald. De jury was onder de indruk van dit

initiatief en vindt het een goed voorbeeld van vernieuwing. Helaas kon Prêt-à-Loger niet genomineerd worden, omdat het project zich nog in de laboratoriumfase bevindt en daarmee niet voldoet aan de inschrijfcriteria die NRP Gulden Feniks hanteert. Niettemin verdient dit project in de ogen van de jury alle lof om zijn toekomstgerichtheid en vernieuwing in denken.

Na lang en rijp beraad, kwam de jury tot een longlist van meest veelbelovende projecten. Op basis van projectbezoeken nomineerde de jury uiteindelijk elf projecten.

GEBIEDSTRANSFORMATIE

Voor de categorie Gebiedstransformatie kwamen dit jaar zestien projecten binnen die zich graag bekroond zouden zien met een NRP Gulden Feniks. De jury nomineerde er drie en koos unaniem de bijzondere winnaar.

Struyckenwijk is een mooi voorbeeld van wijkvernieuwing in een wijk met een eenzijdig aanbod van nagenoeg alleen sociale huurwoningen en leefbaarheidsproblemen.

Het Dr. Struyckenplein vormt het hart van de Bredase herstructureringswijk Heuvel. waarop drie gebouwen zijn gerealiseerd. De keuze om aan te sluiten bij het oorspronkelijke stedenbouwkundig plan vindt de jury op zich begrijpelijk. Tegelijkertijd zit die keuze in haar optiek ook een optimale oplossing voor het plein in de weg. De doorgaande weg blijft een dominante scheiding vormen. Samen met het nogal aanwezige geparkeerde 'blik' op straat komt het plein onvoldoende uit de verf als 'de huiskamer van de wijk'. Toch is een tamelijk leeg en winderig plein is aangegrepen om de winkelvoorzieningenstructuur van de wijk te verbeteren en woningen in het midden en middelhoge segment toe te voegen. De variatie in bevolkingsgroepen is daarmee verbeterd en de aantrekkelijkheid van het centrum van de wijk vergroot. Woningcorporatie en marktpartij hebben samengewerkt om dit voor elkaar te krijgen en ook gedurende de crisisjaren samen dapper volgehouden. Onderzoek laat dan ook sociaal-economische verbetering zien. De Struyckenwijk is daarmee in de opvatting van de jury een goed voorbeeld van een doortastende aanpak van een van de vele grote probleemgebieden van Nederland: de portiekflatwijken van de jaren '50 en '60.

De Ceuvel was een sterk vervuild terrein van een voormalige scheepswerf in Amsterdam-Noord en is omgetoverd tot een klein stukje duurzaam paradijs. Het is nu een broedplaats voor creatieve en sociale bedrijven met horecagelegenheid. Het gebied is zeer vooruitstrevend ontwikkeld op het gebied van duurzaamheid en deels zelfvoorzienend. De ateliers zijn op het land geplaatste tweedehands woonboten, die worden ontsloten door een meanderende steiger. Met zonnepanelen wordt energie voor warmte en elektriciteit opgewekt, afvalwater wordt op het terrein gezuiverd en toiletwater tot herbruikbare compost verwerkt. Het is een inspiratiebron voor andere gebiedsontwikkelingsprojecten. Voor de jury staat De Ceuvel voor een nieuwe generatie kartrekkers, die hun omgeving overrompelen met 'het kan wél'. Een mooie, maar ogenschijnlijk onbruikbare locatie, krijgt de komende tien jaar toch een zinvolle functie. Het lijkt te gaan over broedplaatsen, maar dat is hoe het zich toont. De huurprijs ligt op een niveau voor creatieven die de broedplaats inmiddels ontgroeit zijn (€ 100,- incl. servicekosten). Dit gaat volgens de jury over professionele conceptontwikkeling,

vakinhoud op het vlak van duurzaamheid en bodemsanering, goede marketing en het vermogen om met weinig middelen iets unieks te maken. Ook zien we hier dat de Nederlandse wil om bodemsanering ofwel te laten liggen óf snel op te pakken een nieuwe variant heeft gekregen naar Belgisch voorbeeld: *slow cleaning*. Het is goed dat hier ervaring mee wordt opgedaan. Dat na tien jaar maar mag blijken dat de wat sceptische houding van de jury onterecht is op dit punt en de knotwilg aan populariteit wint dankzij het sanerende vermogen. Vraag is wel of dit initiatief navolging zal krijgen buiten Amsterdam. Het komt toch enigszins over als een nieuwe hype in het broedplaatsenlandschap van Amsterdam. Zou dit ook lukken in Utrecht of Doetinchem? Hoe het precies zit met de achttien woonarken die voor één euro gekocht konden worden, maar die na tien jaar toch gesloopt en afgevoerd moeten worden, blijft enigszins vaag, net als de winstgevendheid van het restaurant, de jaarlijkse huurinkomsten en de vraag hoe schoon de sterk vervuilde grond straks werkelijk is. Het zicht daarop is volgens de jury beperkt, maar misschien hoort dat ook wel bij initiatieven die sterk afhankelijk zijn van de bevolgenheid van idealistische individuen. Een terechte nominatie, maar gelet op het exploitatiemodel toch een pilot.

Het Bartokpark was een braakliggend terrein in het centrum van Arnhem dat is omgetoverd tot een drukbezocht park met een glooiend heidelandschap en een iconisch kunst- en speelobject. Buro Harro en het Departement van Tijdelijke Ordening (DTO) namen hiervoor het initiatief. De gemeente Arnhem was enthousiast en bekostigde de aanleg. Daarop gaf ook grondeigenaar Synchron haar medewerking. Vervolgens sloot Burgers' Zoo aan, en schonk ter gelegenheid van haar jubileum het Feestaardvarken van kunstenaar Florentijn Hofman. Nationaal Park de Hoge Veluwe bleek bereid een stuk van hun natuurgebied naar de stad te transplanteren. Met de nieuwe, kindvriendelijke bibliotheek van Neutelings Riedijk architecten direct naast het park, kreeg het gebied de nodige impuls. In korte tijd is het Bartokpark uitgegroeid tot een van de levendigste plekken van Arnhem. De jury noemt het tot leven wekken van een doodse plek in de stad, als aanjager voor de verdere ontwikkeling van de directe omgeving een uitstekend voorbeeld van particulier initiatief. Door de komst van het Feestaardvarken kreeg

de plek de allure die het verdient. Directeur Alex van Hooff van Burgers Zoo speelde een cruciale rol bij de realisatie van Bartokpark. Het budget voor een feestje van de jubilerende dierentuin spendeerde hij aan een beeld dat meer betekenis geeft aan de stad.

Soms, aldus een jurylid, wekken partijen in Nederland de indruk dat ze niet weten waar ze naartoe moeten met stedenbouw. Het Arnhemse park symboliseert wat dat betreft de kracht van het doen. Een voormalig braakliggend terrein in het centrum van Arnhem is getransformeerd tot een iconisch park. Dit voormalige zwarte gat in de stad is omgetoverd tot een geliefde, veel bezochte plek. In het gebouw glijden kinderen van de trap af, rennen de deur uit en klimmen het Feestaardvarken weer op. Nieuwe investeerders ontdekken de locatie en investeren in de omliggende gebouwen. Buren zoals het Theater aan de Rijn willen de nieuwe voorkant aan de parkzijde maken, nabij gelegen horeca en andere ondernemers hebben het drukker dan ooit. Het volgens sommigen vrolijkste plein van Nederland trekt bezoekers vanuit de wijde omgeving. De jury was het over één ding snel eens en dat was dat het Arnhemse Bartokpark als winnaar Gebiedstransformatie uit de bus moest komen.

TRANSFORMATIE

In de categorie Transformatie ontving NRP Gulden Feniks dit jaar 41 inzendingen. Hieruit werden drie projecten genomineerd. Wat deze categorie ook dit jaar weer zo bijzonder maakt, is het aantal gebouwen met een industrieel of cultureel verleden dat getransformeerd werd naar een andere (woon/werk) functie. Dergelijke ingrepen verdienen volgens de jury alle lof omdat beeldbepalende en dus dierbare gebouwen voor de bebouwde omgeving behouden bleven. Wat duidelijk aandacht verdient, is het aantal leegstaande kantoren dat met al dan niet ingrijpende verbouwingen aan een nieuw leven als woongebouw begint. Er staat meer dan genoeg leeg en het aantal transformaties op dit vlak kan volgens de jury niet voortvarend genoeg worden opgepakt.

De Cacaofabriek in Helmond ging in de crisis van de jaren '30 failliet. Het vervallen complex is daarna gebruikt door verschillende partijen tegelijk en heeft veel wijzigingen ondergaan. Sinds 2014 is de Cacaofabriek een culturele hotspot met een poppodium,

filmhuis, tentoonstellingsruimte, horeca en werkruimten voor de creatieve industrie. Door gebruik te maken van de ruimtelijke en constructieve structuur, karakteristieken als gietijzeren kolommen en de inpassing van nieuwbouwelementen, is een nieuwe configuratie ontstaan. Bioscoopzalen zijn in een bestaand bouwdeel, kantoren in nieuwbouw achter een behouden historische gevel. Een nieuwe popzaal is op enige afstand binnen de U-vormige structuur geplaatst. De tussenruimte is overkapt, waarmee een foyer en een binnenstraat gerealiseerd zijn. Sluitstuk is de eigentijdse reconstructie van de schildkap. Gecombineerd met de witgekeimde bakstenen gevels heeft het vernieuwde complex een strak en modern aanzicht dat tevens historie echoot. De jury prijst de transformatie van de Cacaofabriek als een meer dan goed voorbeeld van mooi behoud van industrieel erfgoed. Een plaats als Helmond grossiert al niet in places to be en het verdient dan ook alle lof dat een dergelijk karakteristiek niet voor de sloophamer viel, maar getransformeerd werd en toebedeeld met nieuwe culturele en commerciële functies. Dergelijke initiatieven geven een energieke impuls aan een verlaten stuk centrumrand. Architectenbureau cepezed heeft met veel oog voor detail enkele finesse aan de nieuwbouw toegevoegd die historisch gezien belangrijk zijn. Het schuine dak is prachtig strak van uitvoering en vorm; een waardevolle toevoeging die het pand extra uitstraling geeft. Op verschillende plekken zijn technologische innovatie geïntroduceerd die volgens de jury navolging verdienen.

Aan de **Einsteinbaan in Nieuwegein** is een leegstaand kantoorgebouw uit 1990 getransformeerd tot vijftig woningen volgens het 6D-transformatieconcept van de zogenoemde Legolisering. De drager van dit concept is een toolbox met verschillende woonfuncties, die op een plug-and-play manier in de woning geplaatst worden. Zo kunnen bewoners hun ideale woning zelf samenstellen. Het concept is bovendien demontabel. De units kunnen in een andere samenstelling worden hergebruikt. De appartementen worden ontsloten via een corridor. Woningen op begane grond hebben een tuin met terras en woningen op de verdiepingen beschikken over een balkon. Aan de buitenzijde wordt de gevel ter plaatse van de balkons in een lichte kleur gekeimd. Daardoor wordt de typerende

uitstraling van de kantoorgevel doorbroken en ontstaat er een kleine schaal met een individueel karakter. Op de zonnigste plek langs de lage vleugel ligt een collectieve tuin, die tevens een extra buffer vormt tussen de bestaande parkeerplaatsen en de privétuinen. Aan de wens om zomin mogelijk te slopen en zoveel mogelijk te hergebruiken wordt in het ontwerp van de Einsteinbaan invulling gegeven. Het gebouw aan de Einsteinbaan in Nieuwegein staat volgen de jury symbool voor een van de belangrijke bouwopgave van dit moment: leegstaande kantoorpanden transformeren naar starters- en studentenwoningen. Dit initiatief verdient zonder meer navolging. Het land is bezaaid met leegstaande kantoorpanden terwijl de vraag – relatief kleine, betaalbare woningen – onverminderd groot is. Het is volgens de jury een misvatting dat woningen van veertig tot zestig vierkante meter niet in trek zijn. Ze zijn er niet of nauwelijks en dat is heel wat anders dan dat de vraag ernaar zou ontbreken. En niet alleen studenten willen zelfstandig wonen: ook starters of bijvoorbeeld pas gescheiden mannen en vrouwen hebben behoefte aan een bescheiden, maar betaalbaar onderkomen. Gezien de leegstand valt er nog genoeg te transformeren. De Einsteinbaan noemt de jury een gedurfd project van een niet-sexy opgave, in dit geval de verschrikkelijke kantoorparken uit de jaren '80 en '90. Dat van een nietszeggend kantoor een appartementengebouw kan worden gemaakt dat qua verhuur voor starters goed loopt, mag worden gezien als een enorme prestatie, al had het project technisch en esthetisch beter gekund. De Einsteinbaan is zeker nominatiewaardig, alleen al omdat dit project van A3 Architecten en mede-inzenders Jutphaas Wonen en transVORM eigenaren van leegstaand kantoorvastgoed op andere gedachten zou moeten brengen.

De Hallen Amsterdam. Achter de Kinkerstraat in Amsterdam-West is vanaf begin twintigste eeuw een tramremise gevestigd. Het complex bestaat uit zes grote hallen en één traverseerhal met lichtstraten en is door het GVB tot midden jaren'80 gebruikt als werkplaats. De door buurtbewoners en potentiële huurders opgerichte stichting TROM (Tramremise Ontwikkelings Maatschappij) herontwikkelde het doodse en verwaarloosde complex tot een centrum van cultuur, media, ambachten en kleinschalige ondernemingen. De traverseerhal is nu een passage met een Local Goods Market.

Het terrein rondom de remise is een levendig, publiek gebied met terrassen en de speelplek van het kinderdagverblijf. Bij het gebouw is passend gebruik gezocht: filmzalen en studio's in de donkere ruimten, kantoren waar daglicht is, parkeergarage en fietsenstalling waar funderingsherstel plaatsvond en sociale firma's, leer-/werkbedrijven in kleine units aan de Passage. Daarbij speelde duurzaamheid een grote rol: het complex ging van label H naar A, heeft een Breeam 'excellent' en 'greenlabel' rentetoets. De transformatie van De Hallen noemt de jury een gebouwtransformatie die zijn effect tot ver in de wijk en stad heeft. Een prachtig voorbeeld van nauwe betrokkenheid van burgers die leidt tot misschien wel een van de meest vibrerende gebieden van Amsterdam op dit moment. Wat De Hallen bijzonder maakt, is dat er naast enkele commerciële functies ruim baan is voor maatschappelijk en lokaal relevante invulling. Denk hierbij aan de fietswinkel gerund door mindervalide mensen, de denimfabriek en de bruisende foodcourt. Als de voormalige remise iets bewijst dan is het hoe een gedreven man en vrouw iets groots voor elkaar kunnen krijgen. Een van de juryleden noemt het zelfs een mirakel wat er aan de Kinkerstraat tot stand kwam. Onwaarschijnlijk veel stakeholders met een stevige mening, en dan blijkt tijdens de tender dat alleen André van Stigt zijn huiswerk af heeft. Samen met zijn vrouw heeft hij op meerdere schaa kborden gespeeld en alle partijen gewonnen. Renovatie geslaagd, financiering voor elkaar en de juiste huurders aangetrokken. Een aanwinst voor de stad. Het blijft in de ogen van de jury apart te zien dat hier lukt wat conventionele marktpartijen niet voor elkaar kunnen krijgen. De Hallen zijn gered dankzij TROM. De Hallen is de meer dan terechte winnaar Transformatie, waarbij het succes rechtstreeks is verbonden aan de inzet en overtuiging van André van Stigt en Jet van den Heuvel.

RENOVATIE

In de categorie Renovatie ontving NRP Gulden Feniks dit jaar de meeste inzendingen: 53 in totaal. Uit het gevarieerde aanbod werden 4 inzendingen gekozen waarvan het voor de jury vaststond dat ze hun nominatie dubbel en dwars waard zijn. In de woorden van een van de juryleden: het Mauritshuis is het maximaal haalbare wat de renovatie van een museum betreft, Sijthoff City het maximaal haalbare voor marktpartijen, Klussen op de Klarenstraat het maximaal haalbare voor collectief

opdrachtgeverschap en Cinecitta het maximaal haalbare op het gebied van particulier initiatief.

Sijthoff City. De Gemeente Den Haag heeft de ambitie om van de Grote Marktstraat een chique, autoluwe winkelstraat te maken. Een duurzame renovatie van Sijthoff City was daarvoor beslist noodzakelijk. Het gebouw kende een plint met winkelunits, een inpandige parkeergarage en zes lagen kantoorruimte. Bij de renovatie is het gebouw gestript en bekleed met composiet gevelelementen. De inpandige parkeergarage maakte plaats voor nieuwe technische en logistieke ruimtes. Alle installaties zijn vernieuwd en er is een WKO-installatie geplaatst. Door een verdiepingsvloer te verwijderen is het mogelijk grote, hoge en ruimtelijke winkelunits te realiseren. De voorzijde is uitgebreid met een bronzen luifel, ronde straatwanden en twaalf karakteristieke, handgemaakte bronzen ooievaars als ornamenten. Aan de achterzijde is circa vijfhonderd vierkante meter extra kantoorruimte gekomen en een binnentuin met uitzicht op een groene stadsoase. De opoffering van meters en de keuze voor kwaliteit zijn de belangrijkste redenen voor de duurzame waarde van het gebouw. Meer mag en kan je niet verwachten van een marktpartij is de overall conclusie van de jury over Sijthoff City. Er is duidelijk geïnvesteerd om het gebouw een betere rol te geven in de stad. De Grote Marktstraat waaraan het pand ligt, kun je zien als de enige boulevard die Den Haag rijk is en Sijthoff City doet daarin weer volledig mee, als eigentijdse uitvoering van andere karakteristieke gebouwen zoals de panden van Peek & Kloppenburg en de Bijenkorf. Het Haagse project is in de optiek van de jury echter nauwelijks vernieuwend, maar een klassiek voorbeeld van een marktpartij die het heel goed gedaan heeft. De handgemaakte bronzen ooievaars zijn méér dan ornamenten aan de gevel. Als de verhalen van de Hagenaars kloppen, worden mensen die de weg vragen niet meer naar de Bijenkorf gestuurd, maar naar het pand met de ooievaars en dan linksaf. Dat vindt de jury een knappe prestatie, zeker zo kort na oplevering. Ornamentiek kan meer zijn dan enkel opsmuk van de gevel, meent de jury, en de ooievaars zijn daar het bewijs van. Omdat zowat alle aandacht naar de gevel gaat, blijft onderbelicht dat zowel de locatie als de oorspronkelijke gebouwopzet zorgen voor een plezierige kantooromgeving met mooi en gevarieerd uitzicht naar de binnenstad. Al met

al een courant gebouw. De sterke *branding* van Sijthoff City zorgt ervoor dat het als gebouw zichzelf verkoopt in plaats van dat de zittende huurder het gebouw bepaalt. Dat maakt het minder kwetsbaar voor leegstand. Vanuit marktbenadering geredeneerd een topper en een terechte nominatie.

Arthouse Cinecitta. In Tilburg is de arthouse-bioscoop Cinecitta volledig vernieuwd. De bioscoop bestaat uit twee voorheen gescheiden monumentale gebouwen, die door een moderne gaanderij met elkaar verbonden zijn. De ruimte bevat drie bioscoopzalen, een stijlvolle vergaderkamer, grote multifunctionele ruimten, een restaurant, lounge en een (binnen) tuin. De gebouwen zijn van buiten zoveel mogelijk teruggebracht in de oorspronkelijke staat, met een hoog duurzaamheidsstreven. Het gebouw is opnieuw geïsoleerd met voorzetwanden voor de buitenwanden en nieuwe dakplaten. Het zuidelijke dakvlak is voorzien van PV-panelen. De zolder dient als installatieruimte en biedt ruimte aan vier van de acht warmtepompen. De warmte onder meer van de projectoren, wordt afgevoerd naar een wtw-unit. De installaties functioneren vraaggestuurd en de ruimtes zijn individueel te regelen. Duurzaam is ook de bamboevloer, automatische led-verlichting, koken op inductiestroom en hergebruik van de meubels. Cinecitta werd mede hierdoor genomineerd voor de Milieucafé Award 2014. Uit bovenstaande omschrijving blijkt volgens de jury hoe een moderne mecenas een hopeloos, instortend stuk erfgoed wist om te bouwen tot een centrum van grote culturele waarde. Het is een voorbeeld van iemand die, rijk geworden in de handel, zijn dankbaarheid aan de stad van zijn roots toont door enkele miljoenen uit eigen vermogen te investeren in een project waarmee de stad Tilburg volgens de jury ongelooflijk gelukkig kan zijn. Dat dit ook nog eens gebeurt op een duurzame, fossielvrije manier, verdient in de ogen van de jury groot respect. De eenling in Tilburg is een prachtige figuur. Dit soort mensen maakt een stad de moeite waard, zegt de jury: je zou elke stad een dergelijke bevlogen mecenas toewensen. De jury spreekt de hoop uit dat Cinecitta de opmaat is die (veel) meer vermogende particulieren ertoe aanzet beeldbepalende gebouwen in hun stad onder hun hoede gaan nemen. Het initiatief en de duurzame manier waarop dit renovatieproject gestalte kreeg, maakt Cinecitta zonder meer nominabel in deze categorie.

Klussen op de Klarenstraat. Het portieketageblok aan de Klarenstraat in Amsterdam-Slotervaart is in opdracht van een groep kopers getransformeerd tot woongebouw met een uiteenlopend woonprogramma. Het gebouw uit 1956 bestond uit identieke portiek etageflats van 75 vierkante meter op een plint van bergingen en garages. Na transformatie is er geen woning meer hetzelfde en variëren de woningen in oppervlakte van 40 tot 190 vierkante meter. De woningen op de begane grond hebben een privétuin, grenzend aan de collectieve binnentuin. Er boven kon men kiezen voor een nieuw balkon. Op het dak zijn PV-panelen aangebracht. Hier bestaat ook de mogelijkheid om dakterrassen-met-opbouw te realiseren. Vrijwel alle nieuwe woningen scoren energielabel A, hebben een zwevende vloer met geïntegreerde vloerverwarming en voorzetwanden. Het idee startte in opdracht van De Alliantie, waarna de kopergroep het opdrachtgeverschap overnam. De inbouw van woningen gebeurde door de kopers zelf. Klarenstraat is het eerste naoorlogse portiek etageblok dat is gerenoveerd onder collectief particulier opdrachtgeverschap (cpo). 'Matige buurt zoekt nieuwe bewoners met lef' ofwel: hoe een anonieme portieklflat met veertig matige, gelijkvormige woningen met veel flair werd omgeturnd in een woongemeenschap met veertig unieke verhalen en evenzoveel trotse bewoners. Dat, zo zegt de jury, wens je elke matige wijk toe. Het succes van dit uitmuntende voorbeeld van collectief opdrachtgeverschap zit hem in dure woningen in Amsterdam versus de relatief lage kosten voor dit project. De bouwconstructie maakte het mogelijk bijzondere woningen te realiseren, maar het succes lag volgens de jury aan het enthousiasme en doorzettingsvermogen van de bewoners en de oude eigenaar (corporatie) die bereid was borg te staan. Klussen op de Klarenstraat bewijst dat leken heel goed in staat zijn om hun eigen woning te maken, maar ook dat de wijze waarop we gewend zijn een renovatieproject te realiseren aan herziening toe is. Of dit succes herhaalbaar is, is vooral afhankelijk van de vraag of corporaties in staat zijn dit soort gebouwen te verkopen voor circa 650 euro de vierkante meter. Het boekwaardevraagstuk kan niet worden genegeerd, maar het levert cashflow op en een verbetering van de buurt. Een van de juryleden wijst erop dat opdrachtgeven in Nederland de laatste jaren een turbulente tijd

doormaakt. Er wordt maar weinig nieuwbouw gepleegd en dus is het zaak te zoeken naar nieuwe vormen van opdrachtgeverschap. De Klarenstraat is een geslaagd voorbeeld van nieuw opdrachtgeverschap en daarmee sterk voorbeeldstellend. Het project is geslaagd in economische zin en toont aan dat wie horizontaal en verticaal gaat splitsen ook van zoiets eenvormigs en saais als een MUWI-flat een fantasierijk ensemble kan maken. Een meer dan verdiende nominatie en nipte verliezer, maar, zo merkte één van de juryleden op: “Het is niet erg om van het Mauritshuis te verliezen.”

Uitbreiding en renovatie Mauritshuis. Het Mauritshuis in Den Haag is verdubbeld in oppervlakte door een ondergrondse uitbreiding naar het gebouw aan de overkant van de straat. Er is nu meer ruimte voor publieksvoorzieningen en kantoren. Het Mauritshuis zelf is ingrijpend gerenoveerd, maar het unieke huiselijke karakter bleef nagenoeg ongewijzigd. De grootste verandering is de verplaatsing van de hoofdingang naar het voorplein. Bezoekers gaan niet meer via de oude dienstentree in de zijgevel naar binnen, maar betreden het voorplein en dalen met trap of glazen lift af naar een ruime, overzichtelijke en lichte entreefoyer die onder het voorplein en de straat ligt. Vanuit de foyer kunnen bezoekers naar het historische Mauritshuis voor de vaste schilderijencollectie of naar de nieuwe vleugel met alle publieksvoorzieningen. Sinds de heropening is het museum zeer succesvol. Door de extra ruimte kan het nu moeiteloos een dubbel aantal bezoekers ontvangen en is het klaar voor de toekomst. Een showcase van vakmanschap en een topper als museum, meent de jury. Geniale interventie door de ondergrondse verbinding en de drie glazen liften, waarvan vooral die van het Mauritshuis zelf indrukwekkend innovatief is en een absolute beauty. Sublieme detaillering en daarmee de ultieme combinatie van renovatie van het oude monument met gedurfde technische innovatie. Nederland heeft met Hans van Heeswijk een tovenaars in huis. Een architect die met veel gevoel voor de kwaliteit van oudbouw briljante moderne ingrepen durft te doen. Het is slechts een greep uit de woorden waarmee de jury dit renovatieproject prees. Het Mauritshuis is veruit het beste museum dat de jury de afgelopen jaren ter beoordeling kreeg voorgeschoteld. Een dikke pluim ook voor de slimme manier waarop een groot deel van de renovatie bekostigd werd. Topstukken uit de schilderijencollectie gingen op tournee rond de

wereld en door eerst geld op te halen voor de renovatie met schilderijen kwam het Mauritshuis in de positie om de Rijksgebouwendienst terzijde te kunnen schuiven. Daarnaast gaf de directie architect Hans van Heeswijk en zijn team alle ruimte om te renovatie ter hand te nemen. Hierdoor waren de lijnen kort, verliep het projectoverleg efficiënt en werd geen geld over de balk gesmeten. Het Mauritshuis is in de ogen van de jury hiermee een schoolvoorbeeld van voortreffelijk opdrachtgeverschap. Het is Hans van Heeswijk op zijn best en op zijn creatie is weinig tot niets aan te merken. Als kritische noten bij de renovatie noemt de jury de kleur van de gevel en het donkere, bijna zwarte glas dat in de kozijnen is aangebracht. Een van de juryleden zegt er zelfs van dat door deze materiaal- en kleurkeuze een van de mooiste stadspaleizen die we hebben in Nederland aan statuur inboet. Dat het donkere glas in de kozijnen zit om de kunst te beschermen tegen een teveel aan schadelijk daglicht is op zich begrijpelijk, maar liever had hij gezien dat er als vroeger een ‘mannelijke’ was geweest om de luiken te sluiten. Het Mauritshuis is al met al eenmalig en uniek in zijn aanpak. De renovatie van het Mauritshuis is van een uitzonderlijke kwaliteit, zowel procesmatig als wat opdrachtgeverschap betreft en daarmee verdient het volgens de jury de eerste prijs in de categorie Renovatie.

LOW BUDGET HIGH IMPACT

In de categorie Low Budget, High Impact, waren dit jaar een aantal interessante initiatieven. Twee staken er volgens de jury boven uit: Glamourmanifest en de Barbaraschool. Glamourmanifest is een dappere aanpak van een van de grote probleemsectoren in de bouw; de kantorenparken uit de jaren '70 en '90. Het bewijst in de optiek van de jury dat een bevlogen particulier veel tot stand kan brengen. Glamourmanifest (GM) is het onafhankelijke en integrale platform voor real-time gebiedstransformatie, waarbij alle stakeholdergroepen geactiveerd en verbonden worden. Nu de overheid zich terugtrekt uit de actieve gebiedsontwikkeling is gezamenlijke kennis en actie vanuit bedrijfsleven en burgers nodig om deze gebieden te updaten naar de stedelijke en economische realiteit van vandaag en morgen. Om duurzaam te overleven, moet het gebied zich voortdurend kunnen aanpassen aan veranderingen. Daar heeft iedereen baat bij. Dit zijn woorden van Saskia Beer en dat niet alleen, je kunt zelfs lid

worden van 'Saskia' en dat levert haar genoeg op om van te leven en mooie initiatieven te ontwikkelen in een gebied dat door vele professionals en bestuurders doodverklaard is. Het is terecht dat Saskia in de we-vorm spreekt, want ze heeft het over Glamourmanifest, maar ook over zichzelf. Glamourmanifest, zegt de jury, geeft betrokkenen energie. Het is de vraag of de energie, marketingpower en charme van Saskia opgewassen zijn tegen de excelsheets van (Duitse) beleggers. Niettemin een fantastisch initiatief. Helaas is GM nog onvoldoende concreet om winnaar in deze categorie te worden. Die eer gaat naar de Barbaraschool in Amsterdam. Volgens de jury een 'schoolvoorbeeld' van hoe bevlogen ouders zich opwerpen om de onvervangbare kwaliteit van een buurt niet teloor te laten gaan. Slimme en mooie bouwkundige ingrepen die een verloederde school nieuw cachet geven en indirect de kwaliteit van onderwijs en aanzien verbeteren, dat zijn de noodzakelijke stappen om iets unieks te behouden. Wat initiatieven als de Barbaraschool verder aantonen, meent de jury, is dat veel van de instituten die zich druk zouden moeten maken om onderwijs veel te veel bezig zijn met elkaar en daardoor de basis niet scherp meer zien. Gelukkig zien ouders die wel en komen ze op voor het belang van een buurtschool. Als de jury de zaken op een rij zet, is de volgorde: energie bij ouders = overtuigingskracht (buurtschool moet blijven!) = samen dingen doen = samen klussen = aantonen dat het wel degelijk kan. Het leidt volgens de jury geen twijfel dat we het hier hebben over een navolgenswaardig voorbeeld van Low Budget, High Impact. Wat fantastisch toch dat deze ouders dit voor elkaar krijgen. Toch blijft bij de jury ook teleurstelling zeuren dat de bevoegde instanties dit niet voor elkaar kregen. Nu klinkt hun applaus. Als ze zich straks maar niet verliezen in oeverloos delibereren over naleving van regeltjes en protocollen. Als dit, aldus de jury, een positief voorbeeld is van de inmiddels roemruchte participatiemaatschappij dan is dat winst. Persoonlijke initiatieven van leken kunnen kennelijk vraagstukken oplossen waar professionals het antwoord andermaal schuldig blijven. Dankzij hun inspanning is het leerlingaantal toegenomen en de kwaliteit van het onderwijs verbeterd. Dat kun je niet anders dan positief beoordelen. De Barbaraschool en vooral haar ouders zijn de meer dan verdiende winnaar in de van de prijs Low Budget, High Impact.